

4. Гудзь Т. І. Конституційне закріплення суспільного ладу: основні підходи. *Право і Безпека*. 2015. № 3. С. 21-25.
5. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 541 с.
6. Федоренко В. Л. Конституційне право України : підручник. До 20-ої річч. Конст. України та 25-ої річч. незалеж. України. Київ: Вид-во Ліра-К, 2016. 616 с.

Ніколайчук Світлана Василівна
суддя Дніпропетровського окружного
адміністративного суду,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

НОВЕЛА КОДЕКСУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ: ЯКИМ БУДЕ СУЧАСНИЙ «ЕЛЕКТРОННИЙ СУД»?

На сучасному етапі розвитку судової системи України, остання зазнала значних змін в напрямку впровадження Європейських стандартів та демократичних засад у діяльність національних судових органів, з метою підвищення авторитету суду та покращення захисту основоположних прав та свобод особи.

03.10.2017 року Верховна Рада України ухвалила законопроект «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу, Цивільного процесуального кодексу, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» і з 15.12.2017 року почав діяти Кодекс адміністративного судочинства України в новій редакції.

З прийняттям нових процесуальних кодексів у 2017 році законодавець передбачив створення абсолютно нової електронної системи, яка буде загальною для всіх судів України, Державної судової адміністрації України та Вищої ради правосуддя, під назвою Єдина судово-інформаційно-телекомунікаційна система та її підсистеми «Електронний суд».

Автором поставлено за мету на основі методологічного аналізу чинного законодавства України у сфері адміністративного судочинства дослідити поняття та завдання нововведеного терміну «Електронний суд», визначити перспективи та ризики його впровадження на практиці.

Відповідно до ст.18 Кодексу адміністративного судочинства України у новій редакції (2017 року) в судах впроваджується так звана Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, яка, на відміну від минулої Автоматизованої системи документообігу суду, буде не тільки призначати суддів, надавати інформацію про справу та реєструвати кореспонденцію, а і дозволить суду та сторонам по справі здійснювати листування в електронній формі; система забезпечуватиме обмін документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, а також фіксування судового процесу і участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Зокрема, позовні та інші заяви, скарги та інші визначені законом процесуальні документи, що подаються до суду і можуть бути предметом судового розгляду, в порядку їх надходження підлягають обов'язковій реєстрації в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в день надходження документів.

Визначення судді або колегії суддів (судді-доповідача) для розгляду конкретної справи здійснюється Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою у порядку, визначеному КА-СУ (автоматизований розподіл справ).

Суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу на їх офіційні електронні адреси, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи в порядку, визначеному цим Кодексом та Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему.

Адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, судові експерти, державні органи та органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки реєструють офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в добровільному порядку.

Особам, які зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі, суд вручає будь-які документи у справах, в яких такі особи беруть участь, виключно в електронній формі шляхом їх направлення на офіційні електронні адреси таких осіб, що не позбавляє їх права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

Проте новий КАСУ не забороняє подавати до суду документи в паперовій формі. Слід відмітити, що фактично будь-яка особа зможе зареєструватися в системі «Електронного суду» за наявності цифрового підпису.

Особа, яка зареєструвала офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі, подають процесуальні та інші документи, письмові та електронні докази, вчиняють інші процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, з використанням власного електронного цифрового підпису, прирівняного до власноручного підпису відповідно до Закону України "Про електронний цифровий підпис", якщо інше не визначено цим Кодексом.

Реєстрація досить проста та потребує лише наявності ключа з електронним цифровим підписом. При цьому, для реєстрації можуть бути використані ключі, видані будь-яким Акредитованим центром сертифікації ключів.

При реєстрації система автоматично «підтягує» дані про особу з ЕЦП (прізвище, ідентифікаційний код, тощо). Недостатні (чи змінені дані, наприклад, про електронну пошту) необхідно внести чи відкоригувати самостійно. Після цього, реєстрація завершена, а користувач одразу потрапляє в сервіс вже доступного на сьогодні «Електронного суду». Надалі, після розробки інших сервісів ЄСІТС, в електронному кабінеті буде доступний перелік всіх таких сервісів та відповідне посилання для можливого їх використання.

Суд проводить розгляд справи за матеріалами судової справи в електронній формі. Процесуальні та інші документи і докази у паперовій формі не пізніше трьох днів з дня їх надходження до суду переводяться у електронну форму та долучаються до матеріалів електронної судової справи в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему. У разі неможливості розгляду справи судом в електронній формі з технічних причин більше п'яти днів, що може перешкодити розгляду справи у строки, встановлені КАСУ, справа розглядається за матеріалами в паперовій формі, для чого матеріали справи невідкладно переводяться в паперову форму у порядку, встановленому Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему.

Ідея ЄСІТС полягає в тому, що вона поєднає в собі функції документообігу суду, електронного суду, технічного фіксування судових засідань, відеоконференцзв'язку та інші можливості.

Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що під поняттям «Електронний суд» слід розуміти підсистему Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, яка дає можливість учасникам судового процесу подати позовну заяву чи інший процесуальний документ в електронному вигляді до суду, долучати в електронному вигляді додатки, оплачувати судовий збір, отримувати по мірі проходження в суді заяви на сервіс «Електронного суду» користувача повідомлення про результати авторозподілу, прийняті судом рішення, повістки, інші процесуальні документи та розглянути судову справу за матеріалами справи поза межами зали судового засідання в електронній формі.

Основним завданням проекту «Електронний суд» законодавець визначив покращення умов роботи працівників судів, забезпечення швидкого і зручного доступу громадян до інформації про рух судової справи, час і місце її розгляду, оперативного обміну інформацією в електронному вигляді між судовими установами, учасниками судового процесу, а також іншими державними структурами з метою забезпечення справедливого та неупередженого правосуддя.

У 2018 році на підставі наказу Державної судової адміністрації України «Про проведення тестування підсистеми «Електронний суд» у місцевих та апеляційних судах» у 18 пілотних судах країни розпочато тестування підсистеми Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи «Електронний суд».

Систему "Електронний суд" запустили у Київському апеляційному адміністративному суді, Апеляційному суді Одеської області, Київському районному суді міста Одеси, Одеському апеляційному господарському суді, господарському суді Одеської області, Вінницькому апеляційному адміністративному суді, Вінницькому окружному адміністративному суді, Донецькому апеляційному адміністративному суді, Голосіївському, Дарницькому, Деснянському, Дніпровському, Оболонському, Печерському, Подільському, Святошинському, Солом'янському, Шевченківському районних судах міста Києва.

Дана підсистема мала запрацювати з 01.01.2019 року в усіх судах України.

Однак, враховуючи, що ЄСІТС та його підсистема «Електронний суд» створюється з нуля, та кі реалії сьогодення, як відсутність Положення про ЄСІТС, що має бути затверджене Вищою радою правосуддя за поданням Державної судової адміністрації та після консультацій з Радою суддів України, тривалі строки розробки системи, враховуючи її складність, не дають можливості сказати точно, коли «Електронний суд» зафункціонує в усіх судах і не в тестовому режимі.

Реалізація ідеї «Електронного суду» також впирається у фінансування та належне матеріально-технічне забезпечення судів, зокрема, у разі відключення електроенергії, неналежної роботи інтернет-провайдера, без наявності якого чи просто через повільний зв'язок з останнім, система не буде працювати. Реєструвати заяви та розглядати справи фізично буде неможливо. Через нестачу достатньої кількості комп'ютерів та сканерів суди фізично не зможуть переводити всі паперові заяви в електронний вид, як це вимагається законом (принаймні, вчасно), та проводи судові засідання в електронній формі, тому, що для такого процесу необхідно забезпечити зали судового засідання комп'ютерами і для суддів, і для секретарів судового засідання.

Окрім зазначених проблем впровадження «Електронного суду» в життя, існують і чималі ризики несанкціонованого доступу до персональних та конфіденційних даних учасників судового процесу, адже система ЄСІТС зберігатиме величезну кількість такої особистої конфіденційної інформації.

Тому, належне технічне забезпечення та кібербезпека системи ЄСІТС та підсистеми «Електронний суд» при їх впровадженні та подальшому функціонуванні є першочерговим завданням Державної судової Адміністрації України.

Наступним, на мою думку, з моменту, коли «Електронний суд» запрацює на повну, стане питання дотримання принципу гласності судового процесу.

Розгляд справ в адміністративних судах проводиться відкрито, крім випадків, визначених в КАСУ, і будь-яка особа має право бути присутньою у відкритому судовому засіданні; особи, присутні в залі судового засідання, представники засобів масової інформації можуть проводити в залі судового засідання фотозйомку, відео- та аудіозапис з використанням портативних відео- та аудіотехнічних засобів без отримання окремого дозволу суду, але з урахуванням обмежень, встановлених КАСУ, тощо.

Як бути з особами, які не є учасниками судового процесу (громадяни, засоби масової інформації і т.д.), а мають бажання бути на ньому присутніми, якщо судовий процес буде проходити в електронній формі?

Для багатьох осіб буде важко реалізувати таке право, через відсутність знань комп'ютера та відсутності електронного цифрового підпису, та й законодавець у ст.18 КАСУ надає доступ до участі в розгляді справи в електронній формі та ознайомлені з усіма матеріалами справи учасникам справи, а не будь-якій особі.

Вважаю, що розробникам підсистеми «Електронний суд» потрібно завчасно врахувати можливість усіх бажаючих взяти участь в розгляді справи в електронній формі, провести навчання не лише відповідальних працівників апаратів місцевих та апеляційних судів з питань організації роботи в підсистемі "Електронний суд", а й усіх бажаючих осіб.

Література

1. Закон України "Про судоустрій і статус суддів" від 07.07.2010 року №2453-VI (із змінами і доповненнями).
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 15.12.2017 року (із змінами і доповненнями).
3. Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затвердженого рішенням Ради суддів України від 26 листопада 2010 року № 30 (із змінами і доповненнями).
4. Наказ ДСА України «Про проведення тестування підсистеми "Електронний суд" у місцевих та апеляційних судах» від 22.12.2018 року №628.